

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

підходом є професійна підготовка молоді на робочому місці, яка включає навчання молодих фахівців на фірмі з гарантією подальшого найму тих, хто успішно закінчить курс. Відповідно до Закону «Про інвестиції в трудові ресурси» підприємства, що здійснюють професійну підготовку окремих неконкурентоспроможних категорій громадян (молоді без освіти або з низьким освітнім рівнем, самотніх жінок із дітьми, осіб передпенсійного віку тощо) можуть отримати знижку щодо податку на прибуток у розмірі 7-10% (на розсуд штату). Якщо підприємство після професійного навчання приймає таку особу на роботу, то впродовж наступних двох років воно має право на податкову пільгу в розмірі 4,5 тис.дол. на рік в розрахунку на одного прийнятого. Кошти, що спрямовуються підприємствами на професійну освіту молоді, повністю звільнюються від оподаткування [2, с.57].

Специфічним підходом щодо працевлаштування молоді у Японії є система «по життєвого найму» за якої випускникам навчальних закладів, що отримують робочі місця на підприємствах неофіційно гарантується зайнятість до досягнення ними граничного віку, встановленого адміністрацією фірми [3].

Висновки. Сучасний стан молодіжного ринку праці та тенденції працевлаштування молоді доводять необхідність використання гнучких та ефективних методів регулювання процесів працевлаштування та забезпечення молоді робочими місцями. Вивчення досвіду зарубіжних країн щодо працевлаштування молоді дозволяє серед першочергових заходів, спрямованих на вирішення цієї проблеми виділити наступні:

надання випускникам навчальних закладів першого робочого місця у рамках державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників і спеціалістів;

створення маркетингових служб навчальних закладів з метою сприяння працевлаштуванню випускників;

створення роботодавцями додаткових робочих місць для працевлаштування випускників навчальних закладів, зареєстрованих у державній службі зайнятості, та надання роботодавцями дотацій у розмірі витрат на заробітну плату працівників, прийнятих на роботу з цієї категорії осіб, економічне стимулювання роботодавців, які приймають на роботу (або стажування) випускників навчальних закладів;

більш активне залучення молодіжних центрів праці до вирішення питань працевлаштування, навчання новим професіям та підвищення кваліфікації молоді;

надання підтримки підприємцям-початківцям, формування підприємницької ініціативи молоді через розробку ефективних механізмів, які б стимулювали працевлаштування молоді й сприяли б розвитку молодіжних підприємницьких ініціатив.

Цікавим є зарубіжний досвід стимулювання роботодавців щодо працевлаштування молоді, що брала участь в організованих за сприянням служби зайнятості програмах професійного навчання для безробітних шляхом упродовження систем пільгового оподаткування, часткової компенсації їх витрат на виплату заробітної плати учасникам цих програм.

Враховуючи провідний досвід країн з соціально-орієнтованою ринковою економікою в Україні доцільно також приділяти належну увагу запровадженню програмно-цільового методу управління професійною освітою, спрямованого на забезпечення більш ефективного підходу до організації навчання, розробку прогнозів і здійснення моніторингу ринку праці з метою оптимізації обсягів навчання, підвищення якості освітніх послуг.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Буда Т.Й. Запозичення позитивного світового досвіду вирішення проблем зайнятості молоді в Україні / Т.Й.Буда // Інноваційна економіка. - №4. – 2013. – С.161-165.
2. Волосатих О. Світовий досвід з питань політики зайнятості / О. Волосатих // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – № 3. – С. 56-66.
3. Государственное регулирование занятости в Японии/ Информационный портал по трудоустройству [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestrecrut.ru/?view=128&category=2>.
4. Грішнова О.А. Молоді спеціалісти на ринку праці: проблеми конкурентоспроможності та працевлаштування / О.А.Грішнова, А.Є.Самарцева // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. - №1. – 2012. – С.15-24.
5. Мартякова О.В. Взаємодія ринків праці та освітніх послуг: тенденції і перспективи розвитку / О.В. Мартякова, О.В. Мудра [Електронний ресурс] - Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
6. Офіційний сайт Донецького обласного центру зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Любохинець Л.С. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії Хмельницького національного університету (Україна)

Любохинець Л.С. Міжнародний досвід та національна практика оцінки розвитку людського капіталу

В статті розглядається методологія оцінки розвитку людського капіталу. Проведено дослідження людського розвитку з використанням міжнародних методик виміру розвитку людського потенціалу та аналізу динаміки національних рейтингів за складовими ІЛР. Охарактеризовано складові індексу людського розвитку, визначено рейтинг України за показниками індексу людського розвитку, індексу гендерної нерівності та індексу багатомірної бідності.

Ключові слова: людський розвиток, індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням нерівності, індекс гендерної нерівності, індекс багатомірної бідності

Любохинець Л.С. Международный опыт и национальная практика оценки развития человеческого капитала

В статье рассматривается методология оценки развития человеческого капитала. Проведено исследование человеческого развития с использованием международных методик измерения развития человеческого потенциала и анализа динамики национальных рейтингов по составляющим ИЧР. Охарактеризованы составляющие индекса человеческого развития, определен рейтинг Украины по показателям индекса человеческого развития, индекса гендерного неравенства и индекса многомерной бедности.

Ключевые слова: развитие общества, индекс человеческого развития, скорректированный с учетом неравенства, индекс гендерного неравенства, индекс многомерной бедности.

Liubokhynets L. International experience and practice national assessment of human capital

In the article the methodology of evaluation of human capital considered. Made the research of human development with using the international methods of measuring human development and analysis of the national rankings dynamics for the components of the HDI. Components of the Human Development Index characterized, defined a rating of Ukraine for the index of human development, gender inequality index and the index of multidimensional poverty.

Keywords: human development, human development index, adjusted for inequality, gender inequality index, the index of multidimensional poverty.

Постановка проблеми. Трансформаційні зміни, що охопили світову економіку обумовлені поглибленням процесів глобалізації та інтернаціоналізації, структурною модернізацією економічних систем, зростаючою наукоміскістю економічного прогресу, актуалізацією інноваційної складової соціально-економічного розвитку, так як саме інтеграція національних механізмів господарювання в світову

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

інноваційну економіку забезпечує покращення соціально-економічних умов функціонування суспільства, подолання нерівності в сфері розвитку людського капіталу, зменшення соціальних конфліктів. Інновації стають стратегічним фактором економічного зростання, впливають на структуру суспільного виробництва, зміни організації праці, якість життя населення, динаміку конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення національної безпеки. В свою чергу процеси динамічного розвитку та відновлення науково-технічного потенціалу, тенденції формування інноваційної економіки і економіки знань пред'являють якісно нові вимоги до людського капіталу як основного виробничого фактору в створенні високоефективних технологій, ведуть до зміни місця і ролі людини та інтелектуального капіталу в суспільному відтворенні, стимулюють активний розвиток соціальної сфери, науки, освіти, охорони здоров'я, збереження навколишнього середовища. Людський капітал дозволяє з різних сторін вивчати явища та процеси модернізації економіки, оцінювати його вплив на інноваційність сталого розвитку, обґрунтовувати необхідність та ефективність вкладень в становлення та динаміку інтелектуального капіталу. Інвестиції в людський капітал розглядають як вкладення з високою ступенем віддачі для національної економіки, що забезпечує її конкурентоспроможність, яка все більше визначається особливими знаннями, навиками і рівнем інновацій, які втілюються в кваліфікованій робочій силі та науково-організаційному механізмі господарювання, інтелектуалізації праці, інформатизації економіки і управління. Серед визначальних конкурентних переваг національних економік на передній план виходять: освіта та охорона здоров'я населення; розвиток науки; пропускна здатність, доступність і наповнення інформаційного середовища; здатність державного управління забезпечити розкриття творчих можливостей кожної особистості; чистота навколишнього середовища та висока якість рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання активного розвитку людини та її ролі в забезпеченні економічного зростання досліджуються багатьма зарубіжними та вітчизняними авторами. Наукові основи людського розвитку як базового поняття концепції розвитку людського потенціалу формувалися з давніх часів у працях економістів усього світу, представників самих різних шкіл: Аристотеля, І.Канта, А.Сміта, А.Маршалла, К.Маркса, Дж. М.Кейнса, А.Льюїса, Т.Р.Шульца, А.Сена, Махбубом уль-Хака, К.Гріффіта, Дж.Найта, Т.Маккінлі та ін. Значний внесок у вивчення і вимір рівня та якості життя населення і людського розвитку внесли такі вчені як: С.Айвазян, В.Антонюк, І.Богданов, Д.Богнян, О.Гришнова, В.Данюк, А.Колот, В.Лагунін, Е.Лібанова, Н.Лук'яченко, В.Майер, А.Новицький, І.Новак, В.Новіков, О.Новікова, А.Саградов, А.П. Судоплатов та інші.

Результати дослідження. Соціальна складова розвитку національної економіки орієнтується на активізацію людського капіталу, на зменшення соціальних конфліктів в суспільстві. Людський капітал, втілений у досягненнях науки, освіти, інформаційних технологіях, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності, призводить до формування економіки знань та інформаційного суспільства. Фактором міжнародної конкурентоспроможності національної економіки є рівень розвитку інтелектуального капіталу. Інтеграція економіки України в ЄС є не просто економічним, а й соціально-економічним та демографічним процесом. Існуюча концепція людського розвитку (розвитку людського потенціалу) ґрунтується на фундаментальному положенні про те, що реальна його мета полягає у створенні умов для довгого, здорового та творчого життя людини за допомогою самої людини. У міжнародній практиці визнано методикою обчислення узагальнюючого індексу людського розвитку, яка формується з чотирьох показників: тривалості майбутнього життя при народженні, душевого валового національного доходу, який визначається за паритетами купівельної спроможності (ПКС) національних валют до долара, і двох освітніх — середньої та очікуваної тривалості навчання. Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index) – це інтегральний показник, який використовують для дослідження розвитку людського потенціалу країни та порівняння рівня життя громадян різних країн та регіонів. Індекс був розроблений в 1990р. групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом уль-Хаком (Mahbub ul-Haq) і публікується в рамках Програми розвитку ООН в звітах про розвиток людського потенціалу. Однак концептуальна структура індексу була створена завдяки роботі Амартія Сена «Розвиток як свобода», в якій був використаний «підхід з точки зору можливостей» (capabilityapproach). А.Сен розглядав процес розвитку, як процес розширення можливостей людини, а не зростання лише матеріального чи економічного добробуту, тобто рівень життя слід оцінювати не лише за рівнем доходів, але й за можливостями людей вести гідний спосіб життя, отримувати освіту, користуватися гарантованими правами людини. Концепція людського розвитку змінила «класичні» теорії економічного зростання, які базувались на показниках валового національного продукту, розглядали людський капітал в якості рушійної сили економічного розвитку та суспільного прогресу.

В доповіді про людський розвиток ПРООН 2010 року визначення «розвитку людини» як розширення можливостей вибору було доповнено довгостроковими тенденціями збереження позитивних результатів людського розвитку та протидією процесам, що ведуть до пригнічення людей та поглиблення структурних нерівностей і несправедливостей, тому ключовими принципами стають соціальна справедливість, стійкий розвиток, гідна праця та повага до прав людини. Виходячи з нового визначення, основу Індексу людського розвитку складають три показники: середня очікувана тривалість життя, яка оцінює довголіття; рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) і очікувана тривалість навчання; рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США (Рис.1.)

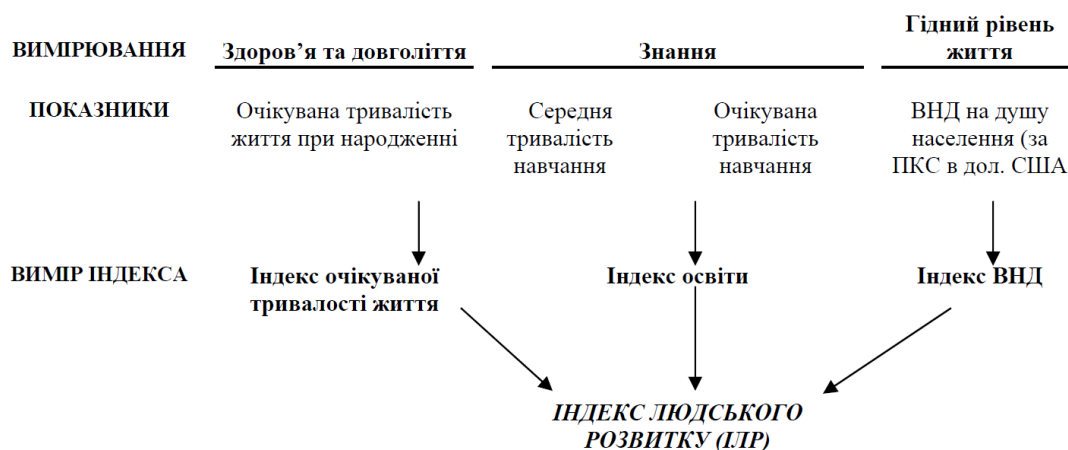

Рис. 1. Схема розрахунку Індексу людського розвитку [6].

За допомогою Індексу людського розвитку вимірюється досягнення країни з точки зору стану здоров'я, освіти, доходів населення, а для цього використовують три основних індекси: тривалість життя, освіти та валового національного доходу на душу населення. Для перетворення показників у індекси за шкалою від 0 до 1 встановлюються максимальні та мінімальні значення. Оскільки для агрегування використовують середнє геометричне, то максимальне значення не впливає на порівняльну характеристику рівня індекси між країнами чи часовими періодами. Прогрес вимірюється в порівнянні з мінімальними рівнями, необхідними для виживання суспільства протягом певного періоду часу. Встановлено, що для очікуваної тривалості життя при народженні мінімальне значення індексу становить 20 років, для обох змінних у сфері освіти – 0 років (тобто суспільство може існувати без формальної освіти), а для ВНД на особу населення – 163 дол. США, це найменше значення, досягнуте будь-якою країною за наявними історичними даними (Зімбабве, 2008 рік), що є еквівалентом 0,45 дол. США на добу і не перевищує однієї третьої встановленої Світовим банком межі бідності (за вартістю добового споживання 1,25 дол.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

США за ПКС) [6]. Цільові орієнтири індексу людського розвитку та значення індикаторів для України представлені в таблиці 1 [6,2].

Таблиця 1.

Цільові орієнтири для розрахунку індексу людського розвитку та значення індикатора України у 2010-2012 роках.

Індикатори	Цільові орієнтири для розрахунку ІЛР		Значення індикаторів в Україні		
	Максимальне значення	Мінімальне значення	2010р.	2011р.	2012р.
Очікувана тривалість життя при народженні	83,4 (Японія, 2011р.)	20,0	68,2	68,5	68,8
Середня тривалість навчання	13,2 (США, 2000р.) (12,6 – Норвегія, 2011р.)	0	11,3	11,3	11,3
Очікувана тривалість навчання	20,6 (Австралія, 2002р.)	0	14,6	14,8	14,8
Індекс освіти	0,951 (Нова Зеландія, 2010р.)	0	0,819	0,858	0,858
ВНД на душу населення (за ПКС у дол. США)	108 211 (Об'єднані Арабські Емірати, 1980р.) (183 150 – Монако, 2011р.)	163 (Зімбабве, 2008р.)	5 938	6 210	6 428
Загальне значення ІЛР	0,943 (Норвегія, 2011р.)	0,344 (Гвінея, 2011р.)	0,733	0,737	0,740

Дослідження людського розвитку в контексті розширення людських можливостей проводять з використанням міжнародних методик виміру розвитку людського потенціалу та використовують для аналізу динаміки національних рейтингів за складовими ІЛР. При цьому динаміка національних досягнень в розвитку людського потенціалу відображає прогрес у галузі розвитку, досягнутий за останні роки, і дозволяє побачити актуальні тенденції, що виникли в окремих державах. Високі темпи прогресу відносно ІЛР спостерігались в країнах з низьким та середнім рівнем людського розвитку.

Таблиця 2.

Динаміка індексу людського розвитку в Україні [2]

Рік	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Очікувана тривалість навчання, років	Середня тривалість навчання, років	ВНД у розрахунку на одну особу, за ПКС 2005р. у дол. США	Значення індексу людського розвитку
1990	69,8	12,5	9,1	8 252	0,714
1995	67,9	11,9	10,4	3 835	0,670
2000	67,4	12,7	10,7	3 585	0,673
2005	67,5	14,2	11,1	5 520	0,718
2010	68,2	14,8	11,3	5 938	0,733
2011	68,5	14,8	11,3	6 210	0,737
2012	68,8	14,8	11,3	6 428	0,740

Як видно з таблиці 2 та рисунку 2, за період з 1990 до 2012 рр. значення ІЛР України зросло з 0,714 до 0,740, або на 4 відсотки чи в середньому приблизно на 0,2 відсотка за рік. За новими розрахунками представленими в Доповіді про людський розвиток за 2013 рік «Піднесення Півдня: Людський прогрес у багатоманітному світі», за періоду з 1990 до 2012рр. очікувана тривалість життя при народженні в Україні зменшилась на 0,5 року, середня тривалість навчання зросла на 3,9 роки, очікувана тривалість навчання збільшилась на 2,9 роки, а валовий національний дохід в розрахунку на одну особу зменшився приблизно на 22%.

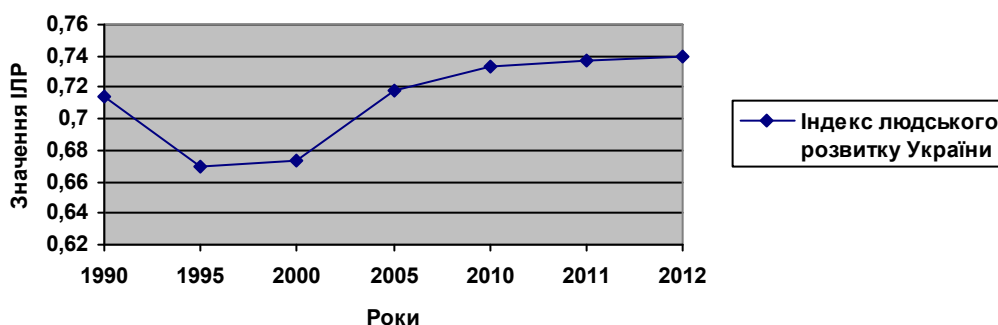

Рис.2. Динаміка загального значення індексу людського розвитку України за 1990-2012рр.

Значення індексу людського розвитку України за 2012 рік характеризує високий рівень розвитку людського капіталу, що ставить країну на 78 місце в загальному рейтингу серед 187 країн світу, а в узагальнюючому індексі розвитку людини у 2011р Україна перебувала на 76-му місці серед 187 країн зі значенням індексу 0,737. П'ятірка лідерів за ІЛР 2013р. сформувалась у складі Норвегії (індекс - 0,955), Австралії (0,938), США (0,937), Нідерландів (0,921), Німеччини (0,920). У Японії десята позиція в рейтингу, Південної Кореї - 12-та, Франції – 20-та, Великобританії – 26-та, Білорусі – 50-та, Росії – 55-та. В порівнянні з іншими країнами, Індекс людського розвитку України за 2012р. нижчий середнього по країнам із високим рівнем людського розвитку (0,758) і середнього по країнам Європи та Центральної Азії (0,771), але вищий загального світового індексу (0,694).

Показник Валового національного доходу (Gross National Income - GNI) було введено вперше в 2010 році у доповіді ПРООН. Майже для всіх країн світу за економічним змістом він максимум на 1-2% відрізняється від величин більш звичного для нас показника ВВП і використовується переважно Світовим банком, розрахунки якого і запозичені для доповіді. Валовий національний дохід – це один з основних показників економічного розвитку, який визначається як сукупна цінність всіх товарів та послуг вироблених протягом року в територіальних межах країни з додаванням доходів, отриманих громадянами країни за кордоном та за мінусом доходів іноземців. За методологією Світового банку всі країни класифікуються за показником валового національного доходу на душу населення на категорії:

- країни з високим рівнем доходу на душу населення (від 12 616 дол. і вище);
- країни з середнім рівнем доходу на душу населення (від 1 036 дол. до 12 615);

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

- країни з низьким рівнем доходу на душу населення (від 1 035 дол. та нижче).

Найвищий ВНД на одну особу як у 2011р., так і у 2012р. – був у Монако (183 150 дол. – 2011р., 186 950 дол. – 2012р.) і Ліхтенштейні (137 070 дол. – 2011р., 136 770 дол. – 2012р.). Україна за цим індексом у 2011р. посідала лише 100-те місце і його рівень був на 39% нижчий від середньосвітового, тобто індекс ВНД становив 0,591 бала, валовий національний дохід на душу населення становив 6175 доларів. У 2012р. Україна в світовому рейтингу за розміром ВНД на душу населення перемістилась на 120-те місце. Індекс ВНД на душу населення часто розглядається як індекс рівня життя та добробуту в країні, при цьому не враховуються такі фактори як: рівень нерівності розподілу доходів між громадянами країни; вплив виробництва на навколишнє середовище; поза ринкову діяльність домашніх господарств; обсяги тіньового сектору економіки; зміни фонду вільного часу та цінність цього фонду для розвитку людини. Як зазначається у Доповіді про людський розвиток 2013 «Піднесення Півдня: людський прогрес у багатоманітному світі», в перше за багато століть Південь перетворився на рушійну силу економічного зростання та соціальних змін. Китай та Індія подвоїли дохід на душу населення за менш ніж 20 років – це вдвічі швидше аніж під час Промислової революції у Європі та Північній Америці. У Доповіді також прогнозується, що до 2020 року сукупний дохід трьох провідних економік Півдня – Китаю, Індії та Бразилії – перевершить сукупне виробництво США, Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та Канади, а до 2050 року на частку Китаю, Індії та Бразилії разом узятих припадатиме рівно 40% всього світового обсягу виробництва, що значно перевищує прогнозований сукупний обсяг виробництва нинішньої Великої сімки (G7) [2].

Згідно з дослідженням європейських науковців, середня тривалість життя при народженні в Україні в 2011р. становила 68,5 років, що визначало 123-є місце в світовому рейтингу. За наведеними у доповіді ПРООН даними, у 2012 р. тривалість життя в Україні становила тільки 68,8 року і була навіть меншою за середню по світу (70,1 року), перебуваючи в рейтингу разом із Монголією на 122–123-му місці після Непалу, Бангладеш, Фіджі і Мікронезії, нижчий цей показник тільки в Індії – 65,8 року та Казахстані – 67,4. Сьогоднішній показник тривалості майбутнього життя набагато нижчий ніж він був у 1965-1966 роках – 71,6 року та у 1989-1990 рр. – 70,7 року, але вищий за середньосвітову величину як за версією ООН (67,2 років), так і за версією ЦРУ (66,57 років). Фактично ж тривалість життя при народженні в Україні в останні роки підвищилася з 68,3 року в 2008–2009 рр. до 68,8 — у 2012-му. Найвищі показники тривалості життя в Японії – 83,6 року, по країнам з високим рівнем розвитку середній показник очікуваної тривалості життя при народженні він складає 73,4 років, а по країнам Європи та Центральної Азії – 71,5 року. За світовим рейтингом тривалість життя 80 років і вище спостерігається у 24 країнах, між 75 і 80 – у 34, між 70 і 75 роками – у 55 країнах [8].

Індекс освіченості українців рівний 0,858 бала, тобто 99,7% українців є освіченими, про що свідчить відповідний показник. Україна за даним показником в світовому рейтингу займає 9-ту позицію. Середня тривалість навчання в Україні становить 11,3 роки, а лідером за тривалістю навчання є Норвегія – 12,6 років [10]. Середній показник тривалості навчання по країнам з дуже високим рівнем розвитку складає 11,5 років, по країнам з високим рівнем розвитку – 8,8 року, по країнам Європи та Центральної Азії – 10,4 року. За результатами рейтингу U21, Україна має доволі сильну систему вищої освіти, тобто за показником вступу до вищих навчальних закладів країна займає 10 місце у світі, за якістю навчання – 70 місце, за якістю навчання з точних наук (математичних та природничих наук) – 34 місце в світі.

Індекс людського розвитку є середнім вимірником основних досягнень країни щодо людського розвитку і фактично маскує нерівність розподілу людського розвитку серед населення в межах окремої країни, тому у 2010 році сімейство індикаторів, які вимірюють ІРЛ, було розширено. На додаток до використовуваного ІРЛ, який є зведеним показником, що спирається на середні статистичні дані по країні і не враховує внутрішнього нерівності, були введені три нові індикатора: Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням соціально-економічної нерівності (ІЧРН), Індекс гендерної нерівності (ІГН) та Індекс багатовимірної бідності (ІББ).

В умовах соціального і економічного розшарування досягнення країни в галузі людського розвитку розподілені серед її населення з тим або іншим ступенем нерівномірності. Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням нерівності (ІЧРН), що публікується в доповідях про розвиток людини з 2010 р., «дисконтує» середнє значення кожного виміру ІЛР відповідно до рівня його нерівності (Рис.3). Чим сильніша нерівність, тим нижче значення ІЧРН в порівнянні з ІЛР, тобто нерівність негативно впливає на рівень людського розвитку. Таким чином, ІЧРН являє собою фактичний рівень розвитку людини (з урахуванням нерівності), в той час як ІЛР можна розглядати як індекс «потенційного» розвитку людини, яке може бути досягнуте за відсутності нерівності.

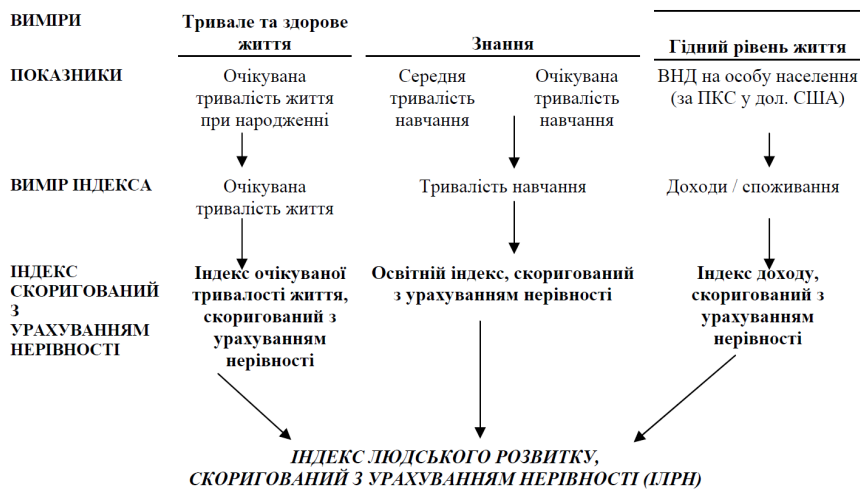

Рис. 3. Схема розрахунку індексу людського розвитку, скоригованого з урахуванням нерівності [6].

Актуальність ІЧРН полягає в тому, що він може служити орієнтиром для формування політики в області скорочення масштабів нерівності. У 2011р. при коригуванні значення ІЛР України на нерівність воно знизилось до 0,662, тобто через нерівність у розподілі показників виміру ІЛР знизився на 9,2%. У 2012 році загальне зниження ІЛР в Україні з урахуванням нерівності складало також 9,2% (з 0,740 до 0,672). Іншими словами, розрив між багатими й бідними в Україні, різниця між можливістю доступу до якісної освіти, медицини – досить велика через те, що доходи на душу населення все ще низькі. Тобто за межею бідності перебуває близько 26,4% населення і живе бідно та недовго. Однак, попри низку проблем, завдяки високому рівню освіти Україна посідає доволі непогану позицію і входить до групи країн із високим рівнем розвитку людського потенціалу. Середня втрата через нерівність світового індексу людського розвитку складає 23,3%, для країн з високим ІЛР – становить 20,6%, а для Європи та Центральної Азії – 12,9%.

За даними ООН у 2012 році, співвідношення між доходами 20% найбагатших і 20% найбідніших груп населення в Україні складало 3,8%, в Польщі – 5,5%, Росії – 7,3%, США – 8,4%, Бразилії – 20,6%, що значно перевищує значення квінтельного коефіцієнта національної економіки (Рис.4). Для уточнення порівняльних характеристик експертами ООН було використано коефіцієнт Джині, показник, що характеризує ступінь відхилення фактичного розподілу доходів домогосподарств окремої країни від абсолютної рівності. В Україні коефіцієнт Джині рівний 26,4, що трохи вище за Швецію (25) та Норвегію (25,8), але нижчий ніж у Польщі (34,1), Росії (40,1), США(40,8)

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

[2]. Тобто, на фоні зазначених країн Україна виглядає країною з достатньо високою економічною рівністю.

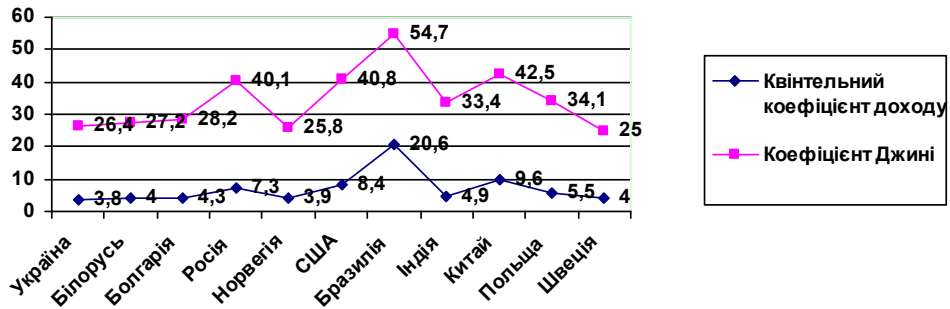

Рис. 4. Показники нерівності за доходами в окремих країнах

Про те, як зазначають експерти, Україна належить до країн зі значними масштабами розшарування населення за доходами. Основний внесок у загальну нерівність робить 5-15% населення країни з високими доходами. Решта населення диференційована за доходами відносно рівномірно. Значне розшарування населення за доходами викликає соціальне напруження в суспільстві, може стати перешкодою сталого розвитку та знижує ефективність зусиль у боротьбі з бідністю [7].

Поглиблення нерівності в доходах виступає результатом розвитку ринкових механізмів, та все ж найбільш нерівномірно розподілені не доходи, а активи, якими володіє людина. Приблизно 40% усіх активів світу належать 1% найбагатших людей, 10% найбагатших володіють 85% усіх активів, а 50% населення володіє менш ніж 1%. Якщо «коефіцієнт Джині», розрахований по доходах для світу є рівним приблизно 60, то при розрахунку багатства цей показник дорівнює, згідно з розрахунками аналітиків Credit Suisse, 88,1. Різниця майже в півтора рази. На рівні окремих країн – особливо, європейських, з їхнім соціальним захистом та високим рівнем перерозподілу доходів – це співвідношення може бути значно більшим. Близько 42,5% українських громадян мають активи на суму менш ніж 1000 доларів, а 53,4% – від 1 000 до 10 000 доларів, 4% - 10 000-100 000 доларів і лише 0,1% володіють активами на суму більше 100 000 доларів [5]. Основна економічна проблема нерівності за умов недосконалого ринку капіталу полягає у звуженні інвестиційних можливостей та зниженні стимулів до інвестування, що негативно впливає на економіку країни, а також високий ступінь нерівності може призвести до макроекономічного дисбалансу.

Нерівність за ознакою статі притаманна всім суспільствам, незалежно від рівня соціально-економічного розвитку, державного ладу або політичного устрою країни та визначає нерівні можливості в реалізації функцій різних гендерних груп в доступі до владних структур, здобутті освіти, позиції на ринку праці, диференціації доходів, прийнятті управлінських рішень. Для аналізу такої нерівності використовують Індекс гендерної нерівності (англ. The Gender Inequality Index), який оцінює нерівність у можливостях досягнень між чоловіками і жінками в трьох вимірах: репродуктивне здоров'я, розширенні прав і можливостей, а також на ринку праці (Рис.5). Він ілюструє втрати у людському розвитку внаслідок нерівності між досягненнями чоловіків та жінок, гендерній диференціації рівнів доходу, гендерних змінах на ринку праці та в прийнятті управлінських рішень, що проявляється у відстороненні жінок від владних повноважень, можливості отримувати гідну роботу, займати керівні пости в управлінні.

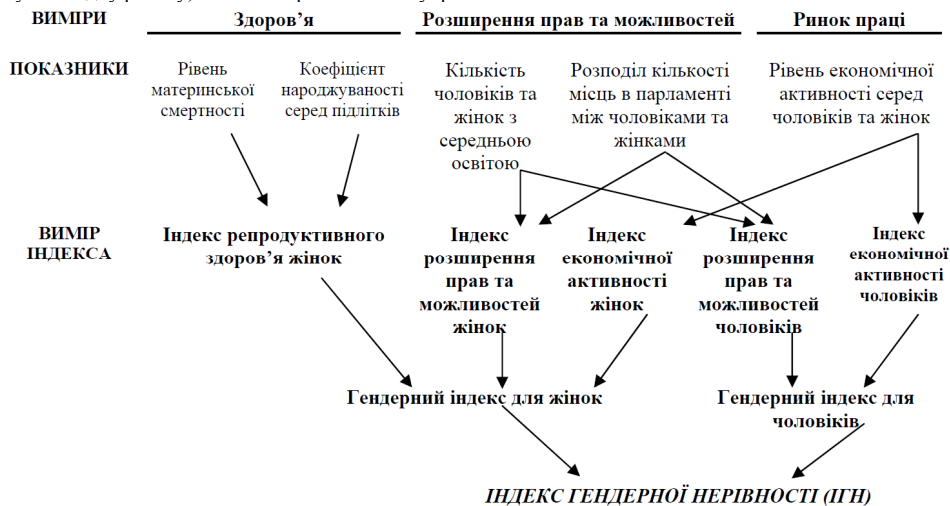

Рис. 5. Схема розрахунку індексу гендерної нерівності [6].

Середнє значення світового індексу гендерної нерівності становить 0,463, тобто визначається 46,3% втрат від нерівності між чоловіками та жінками в людському розвитку (Таблиця 3). Найкраще значення 0,045 характерне для Нідерландів. В п'ятірці країн-лідерів за ІГН стоять Швеція, Данія, Швейцарія та Норвегія. Найгірше значення спостерігається у Йемена (0,747). Для розвинутих країн-членів ОЕСР середнє значення індексу становило 0,28, а для країн Південної Азії – 0,568. Індекс гендерної нерівності України рівний 0,338, що ставить країну у 2012 році на 57 місце серед 148 країн.

Гендерні дисбаланси спостерігаються в сфері прийняття управлінських рішень, політичних повноважень та вищих щаблів управління. Умовою досягнення рівності в суспільстві, демократичності та соціальної справедливості виступає рівноправна участь населення різних полів в політичному житті, однак в Україні жінки мають лише 8 відсотків місць у парламенті, тобто з 450 народних депутатів Верховної Ради України лише 35 жінок. За цим показником країна поступається не лише середньосвітовому (20,3%), а й середньому показнику країн Південної Азії (18,5%) та арабських країн (13%). Самий низький рівень даного показника у Єгипті – 2,2%, а найвищий у Раунді – 51,9% [2]. Характерною рисою нашого суспільства є не лише обмежене представництво жінок у складі народних депутатів, а й у складі державних службовців вищого рівня управління – 14%. Водночас середня ланка управління складається з 30-40% жінок, а нижня – перевищує 70% [7]. Хоча менша питома вага чоловіків на низькому рівні управління пояснюється швидким кар'єрним зростом.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Таблиця 3.

Значення ІГН України деяких країн та груп за 2012 рік [2]

	Значення ІГН	Рейтинг країни за ІГН	Рівень материнської смертності	Коефіцієнт народжуваності серед підлітків	Частка місць у парламенті (% жінок)	Кількість населення з середньою освітою		Рівень економічної активності населення	
						Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки
Україна	0,338	57	32	26,1	8,0	91,5	96,1	53,3	66,6
Нідерланди	0,045	1	6	4,3	37,8	87,5	90,4	58,3	71,3
Швеція	0,055	2	4	6,5	44,7	84,4	85,5	59,4	68,1
Великобританія	0,205	34	12	29,7	22,1	99,6	99,8	55,6	68,5
Китай	0,231	35	37	9,1	21,3	54,8	70,4	67,7	80,1
США	0,256	42	21	27,4	17,0	94,7	94,3	57,5	70,1
Росія	0,312	51	34	23,2	11,1	93,5	96,2	56,3	71,0
Європа і Центральна Азія	0,280	—	28	23,1	16,7	81,4	85,8	49,6	69,0
Країни з високим ІЛР	0,376	—	47	45,9	18,5	62,9	65,2	46,8	75,3
Загально-світовий ІГН	0,463	—	145	51,2	20,3	52,3	62,9	51,3	77,2

За коефіцієнтом кількості населення з середньою та вищою освітою 91,5 відсотка дорослих жінок мають середню або вищу освіту (порівняно з 96,1 відсотками чоловіків), що вище середньосвітового (52,3%). Частка участі жінок у робочій силі становить 53,3 відсотки (62% - у 2010р.), тоді як аналогічний показник у чоловіків – 66,6 відсотка (73% у 2010р.) [3].

Починаючи з 1997 року, Доповіді про людський розвиток містили Індекс бідності населення (ІБН), що поєднував різні аспекти немонетарних деривацій та сприяв розумінню суті бідності. У Доповідь за 2010 рік введено Індекс багатомірної бідності, що визначає багатомірні деривації у сферах освіти, охорони здоров'я та у рівні життя для одних і тих самих домогосподарств (Рис.6). Для розрізнення між бідними та небідними застосовується межа 33,3% (третина зважених показників). Якщо оцінка деривації вища 33,3%, то домогосподарства є багатомірно бідними, якщо оцінка знаходиться в межах від 20 до 33,35 – є вразливими, або ризикують перетворитись на бідні.

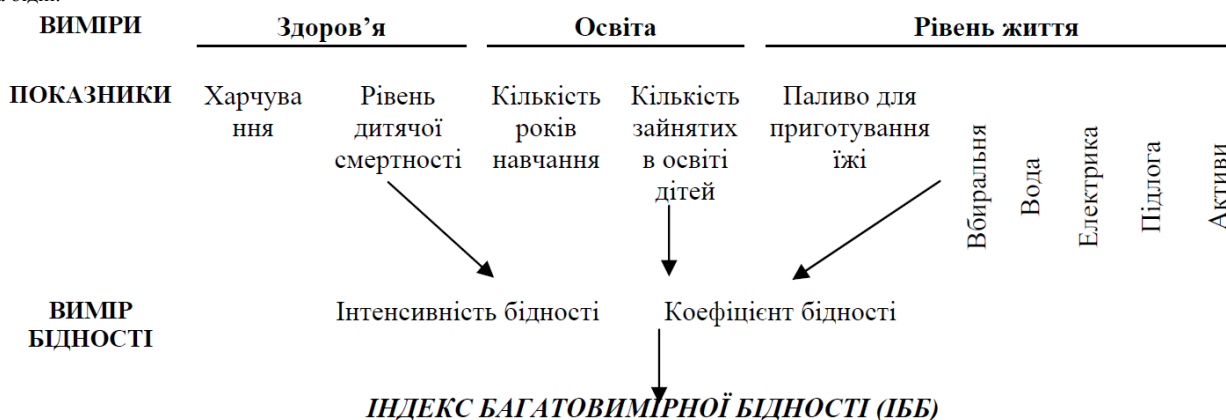

Рис. 6. Схема розрахунку індексу багатомірної бідності [6].

В Україні обстеження оцінки БІБ проводились у 2007 році за якими 2,2 відсотка населення потерпає від багатомірних депривацій, а ще 1 відсоток є вразливим до таких депривацій. Інтенсивність депривацій в Україні, яка є середнім відсотком депривацій, яких зазнають люди, що живуть у багатомірній бідності, становить 35,5 відсотка, в Білорусі цей показник дещо нижчий – 35,1, в Казахстані він становить 36,9, а Росії – 38,9. При цьому, за даними доповіді про людський розвиток 2013, ІББ, що є часткою багатомірного бідного населення, скоригованою на силу депривацій, становить 0,008, у Казахстані та Російській Федерації БІБ становить відповідно 0,002 і 0,005 (Таблиця 4) [2].

Таблиця 4

Показник ІББ за складовими виміру

	Рік обстеження	Значення ІББ	Чисельність населення ББ, %	Інтенсивність депривації%	Населення (%)			Внесок деривацій у загальну бідність (%)		
					Вразливе до бідності	У значній бідності	За межею бідності	Освіта	Здоров'я	Умови життя
Україна	2007	0,008	2,2	35,5	1	0,2	0,1	4,7	91,1	4,2
Казахстан	2006	0,002	0,6	36,9	5	0	0,1	14,6	56,8	28,7
Росія	2003	0,005	1,3	38,9	0,8	0,2	0	84,2	2,5	13,3
Білорусь	2005	0,000	0,0	35,1	0,8	0	0,1	16,6	61,8	21,7

Кількість людей, які живуть у багатомірній бідності в Україні на 2,1 відсоток більше, ніж бідність за рівнем доходу. За часткою внеску деривацій у загальну бідність в нашій країні, в Казахстані та Білорусі переважає охорона здоров'я, в Російській Федерації – освіта. Таким чином, індекс багатомірної бідності характеризує, з однієї сторони, можливу бідність населення не пов'язану з доходами, а, з іншої сторони, - її інтенсивність, тобто відносне число видів деривацій, з якими люди стикаються одночасно.

Отже, глобалізаційні процеси обумовлюють необхідність підвищення конкурентоспроможності персоналу, покращення якості людського капіталу. При цьому активізація інноваційних складових сталого розвитку країн на основі розробки та впровадження

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

інформаційних технологій, забезпечує можливості підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, підготовку висококваліфікованих фахівців. Інтеграційні процеси та поглиблення міжнародного поділу праці безпосередньо впливають на процес виробництва, модернізацію соціально-трудових відносин, що обумовлює необхідність адаптації національної економіки до світового ринку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Доклад о человеческом развитии 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех / Пер. с англ.; ПРООН. - М.: Весь Мир, 2011.
2. Доповідь про людський розвиток за 2013 рік. «Піднесення Півдня: Людський прогрес у багатоманітному світі» - [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf
3. Индекс гендерного неравенства [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/w/index.php?title=Индекс_гендерного_неравенства&oldid=47318252
4. Индекс развития человеческого капитала – информация об исследовании [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>
5. Надрага В. Аспектичний підхід у методології дослідження ризиків соціальної нерівності. // Економіст. – 2013. - №7. – С.4-7
6. Національна Доповідь про людський розвиток 2011. «Україна: на шляху до соціального залучення» - К., 2011
7. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України, 2012. – 404с
8. Список стран по ожидаемой продолжительности жизни [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/>
9. Сталій людський розвиток: забезпечення справедливості Національна доповідь / кер.авт.колективу Е.М.Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім.М.В.Птухи. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» 2012. – 412с.
10. Україна у світових координатах людського розвитку [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina_u_svitovih_koordinatah_lyudskogo_rozvitku-91367.html

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ И ИНВЕСТИЦИИ В РЕГИОНАХ ПРИСУТСТВИЯ БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Мартякова Е.В. д.э.н., профессор, заведующий кафедрой «Управление производством» Донецкого национального технического университета, заведующий сектором проблем экономического регулирования социальных процессов на производстве Института экономики промышленности НАН Украины (Украина)

Мартякова Е.В. Социальные проекты и инвестиции в регионах присутствия бизнеса в Украине

В статье рассматривается необходимость формирования и внедрения экономических механизмов регулирования взаимодействия партнеров при реализации социальных проектов, адекватных современным условиям развития регионов Украины, с целью решения общественно значимых проблем в социальном секторе экономики (социальная защита, образование, здравоохранение, культура, физкультура и спорт). Поступательное развитие регионов возможно при устойчивом экономическом росте и взаимном сотрудничестве органов власти, бизнеса и местного сообщества в рамках такой модели взаимодействия как социальное партнерство, которое на региональном уровне представляет собой взаимовыгодное сотрудничество органов местного самоуправления, бизнеса и общественных организаций, направленное на повышение качества жизни местного сообщества, и обеспечивающее синергетический эффект от объединения ресурсов различных партнеров и активизации ранее скрытых ресурсов местного сообщества. Обобщен опыт инвестирования в социальные проекты бизнеса горнометаллургического комплекса Украины. Предложены направления совершенствования взаимодействия власти, бизнеса и государства.

Ключевые слова: социальные проекты, социальное партнерство, инвестиции, модели, механизмы.

Мартякова Є.В. Соціальні проекти та інвестиції в регіонах присутності бізнесу в Україні

У статті розглядається необхідність формування та впровадження економічних механізмів регулювання взаємодії партнерів при реалізації соціальних проектів, адекватних сучасним умовам розвитку регіонів України, з метою вирішення суспільно значущих проблем у соціальному секторі економіки (соціальний захист, освіта, охорона здоров'я, культура, фізкультура і спорт). Поступальний розвиток регіонів можливий при стійкому економічному зростанні і взаємній співпраці органів влади, бізнесу та місцевого співтовариства в рамках такої моделі взаємодії як соціальне партнерство, яке на регіональному рівні являє собою взаємовигідне співробітництво органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій, спрямоване на підвищення якості життя місцевої спільноти, і забезпечує синергетичний ефект від об'єднання ресурсів різних партнерів та активізації раніше прихованих ресурсів місцевого співтовариства. Узагальнено досвід інвестування в соціальні проекти бізнесу гірничо-металургійного комплексу України. Запропоновано напрями вдосконалення взаємодії влади, бізнесу і держави.

Ключові слова: соціальні проекти, соціальне партнерство, інвестиції, моделі, механізми.

Martyakova EV Social projects and investments in the regions of business presence in Ukraine.

The article discusses the need for the formation and implementation economic mechanisms of partners interaction in the realization of social projects, adequate to modern development conditions of the Ukrainian regions to solve socially important problems in the social sector (social protection, education, health, culture, physical culture and sports). The progressive development of regions is possible with sustained economic growth and mutual cooperation of authorities, business and the local community through interaction model of social partnership, that at the regional level is a mutually beneficial cooperation of local governments, business and civil society organizations aimed at improving the quality of life of the local community and providing a synergistic effect of combining resources from various partners and activating previously hidden resources of the local community. Summed up the experience of mining and metallurgical business investing in social projects in Ukraine. Proposed ways of improving interaction between the government, business and government. Proposed ways of improving interaction between the government, business and the state.

Keywords: social projects, social partnership, investment, models, mechanisms.

Сложившийся в мире техногенный тип экономического развития ухудшил положение большинства населения планеты, привел к появлению таких глобальных проблем как демографическая, порождаемая перенаселением, миграцией, старением; экологическая, составляющие которой - изменение глобального климата и истощение озонового слоя; войны и мира; природных катастроф и техногенной безопасности; истощения невозобновимых ресурсов; бедности; занятости; нехватки продовольствия; межэтнического противостояния; религиозной нетерпимости; организованной преступности, терроризма, информационной безопасности; здравоохранения, генетической безопасности, наркомании; деградации духовно-нравственной сферы и др. Также немаловажное значение имеет стремительный рост социальных расходов, управление которыми возможно в двух направлениях:

первое – уменьшение бюджетного финансирования, что сопровождается сложностью вопроса «привыкания» к социальным льготам и ухода от них. Тем не менее, правительства идут на эту меру, например, увеличивая возраст выхода на пенсию. Параллельно эти вопросы сопровождаются акциями протестного поведения со стороны общественности (примеры в Греции, Испании, Чехии, Италии, Португалии, Словении, Украине). Актуальность и важность этих вопросов подтверждается мероприятиями наднационального уровня: конференция